

יו"ל ע"י מכון 'אוצרות קאמארנא' שע"י מרכז מוסדות קאמארנא • בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א • בית שמש

פנינים על סדר הפרשה
מתוך אוצר ספרי רבותינו

אבני אוצר

צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך (פז, ב).

רצה לומר, ידוע הוא שיש באדם בר ישראל שני יצרים, יצר טוב ויצר הרע. ויצר טוב בא לאדם שיעשה איזה מצוה, ואומר טעם לדבר, והוא ב'צדק' לעשות. וכן יצר הרע בא לאדם שיעשה איזה עבירה, והוא בא בלבוש מצוה ג"כ, ואומר לו שהוא ב'צדק' שיעשה זאת כנודע. לזה אמר הכתוב ש'צדק' הראשון הוא צד יצר טוב, לזה לא כתיב 'תרדוף' אחר 'צדק' הראשון, כי לטענת יצר טוב לא צריך לרדוף לדעת אם הוא מצוה, או לבוש של מצוה לבד, או עבירה ח"ו, אלא תכף ומיד רשאי לעשות המצוה של יצר טוב. אבל ב'צדק' השני שהוא של יצר הרע, והוא ג"כ בא לו ב'צדק' בלבוש של מצוה, והאדם הזה אינו יודע אם הוא מצד היצר טוב או של יצר הרע, כי היצר הרע נותן לו טעם הגון עוד יותר טוב ממצד יצר הרע. לזה מלמדת לנו התורה הקדושה, ש'תרדוף' אחר 'צדק' השני, לדעת אם הוא של יצר טוב או של יצר הרע. לזה כתיב אח"כ 'למען תחיה' כלומר כש'תרדוף' לדעת אם ה'צדק' הזה הוא מאיזה מקום הוא בא, אז בודאי הקב"ה יציל אותך מלעשות 'צדק' של יצר הרע, ותבוא לתוכך הדבר שהוא רוצה להכשילך בדבר עבירה, ואז לא ימייך חייך תחיה בחיי נחת, כי מי שעושה רצון יצר הרע, אין חיוי חיים, כנודע. ועוד אם תרגלת תמיד בכך לרדוף לדעת מי הוא הצדק, אז בודאי יירשת את הארץ מלכות שמים, והוא קבלת עול מלכות שמים, 'אשר ה' אלהיך נותן לך' במתנה עד עולם.

לא תחיה כל נשמה (ב, פז).

משורשי המצות, זי"ן אומת הם זי"ן מדות רעות ותאות, שכנגד שבע מדות הקדושה חסד גבורה תפארת נצח והוד יסוד ומלכות, ונודע כל זה לכל משכיל שעיקר הוא לעקור המדות רעות מן הלב, וזהו הריגות שבע אומת ממילא, וזהו שמצינו שהתורה אמרה 'לא תחיה כל נשמה', ואח"כ אמר 'מעט מעט אגרשנו' (שמות כג, ל) אלה הגגים אשר הניח הוי"ה לבסות בהם וכיוצא, כי באמת עיקר מצוה לזכך הזין מדות להעלותם אל הקדושה, ואם היה נזדככים היה עמים כמשרפות סיד, והיה נופלים ברגע אחד, אבל כיון שעדיין לא ניטרונו בזיכרון המדות, נשאר הרבה עד 'בלע המות לנצח' (ישעיה כה ח) שיתבטלו הקליפות, וכשנזדמן לצדיק להרוג אותם מקיים מצוה, וידע שנזדכך אצלו איזה מדה.

אוצר החיים דף נד ע"ב

לא תשחית את עצה לנדה עליו גרזן וגו' ואתו לא תכרת וגו' (ב, יט).

בעלי הטור והש"ע השמיטו דין זה, כי הלכה ומצוה שהם עיקרי הדת, ויראה ואתבה, ומצות יחוד, ושלא לתור אחר לב ועין, ואבת ריעים, ושמיירת לבבו מאמונות רעות ודעות רעות, כעס וגאווה, נקימה ושטימה לא העתיקו בחיבוריהם, כי כבר נתחבר על זה כמה ספרי יראה ומוסר חובת הלבבות וכיוצא. ומצוה זאת שלא יהיה איש משחית וכעס, הוא מדעות בני אדם ומוסר הנאה, לא שייך זה לחיבוריהם, וכיון שלא זה לדבריהם עיקר שלא יהיה איש משחית וכעס, הניחו אותו על הספרים שנתיסרו על זה. (מעשה ארג מס' שביעית פ"ד מ"י)

אוצר החיים

אוצרות הזמנים במשנת רבוה"ק
מבוארים בשפה הטהורה לכל נפש

לאחר מכן פונה לבאר מדוע אכן לא שייך להשיג אלוקות בשכל, כי גם התואר 'אין סוף' לא שייך על עצם הקב"ה רק על הגילויים שלו, שהרי עצם עצמותו ית' לית מחשבה תפיסא ביה כלל. וזה לשון קדשו (אות ז ואילך): ידוע ומפורסם, אין סוף, עתיקא דכל עתיקין, סתימא דכל סתימין, מרומם על כל ברכה ותהלה (נחמיה ט, ה), לא יתואר בו שום תואר ושום שינוי, לא דין ולא רחמים, אף מלת 'אחד' לא יכונן בו מגדל הדרתו, כידוע כל זה.

ואנחנו מאמינים בני מאמינים, שכל תנועה ותנועה [הוא] בהשגחות חיות אור אין סוף, בהשגחה יתירה על כל בריה, סופר ושוקל ומונה כל מחשבה ודבור ומעשה בהשגחה פרטיות, ונותן פרנסה לכל בהשגחה פרטיות, ועומד בדין עם כל בריה על כל תנועה והילוך ומימוש וריח לטוב ולמוטב, לא נשכח דבר קטן וגדול.

הנה סיבה הראשונה חיוב המציאות אין סוף, לא יתאר בשום שם ולא בשום כנוי, כי האחד הפשוט סבות כל הסבות ועלת כל העלות מסולק מן השוני ומן המדות, ושאר התוארים כולם

מסולקים ממנו, לא יתאר אליו לא רחמים ולא דין, ומכל שכן גדרי הגוף, ויירד השם (שמות יט, כ), ויראה את השם יושב על כסא רם' (ישעיה ו, א).

והנה, על ידי המדות והספירות יהיו השינויים דין ורחמים, לא בבחינתו, והנה מפאת בחינה זאת, כדי שלא נכחיש עקרי אמונתנו באחד הפשוט במציאות פשיטתו, שהוא מסולק מן התוארים והשינויים, וגם לא יתאר בו השגחה ובורא אלא על ידי הספירות, ובאלה העיונים העליונים בתכלית הרוממות וההעלם צחצחות אדם קדמון, התחיל התואר המורגל בפי החכמים לקרוא בשם 'אין סוף', לאפוקי תואר זה וכל זולתו מ'בעל הרצון' יתברך שמו המרומם על כל ברכה ותהלה שלא הרשינו להתבונן בו כלל ועיקר, אלא להניח בפשיטות חיוב מציאותו ויראה ברתת ובוזע, ולא יצדק בו לתאר גורא מאוד, ולא זולת מהשמות הבלתי נמחקים ומכל שכן הכנויים, ישתבח שמו בפי כל ברואי תמיד בכל הברכות וההודאות, 'מוקטר ומוגש לשמו' (מלה"פ מלאכי א, יא), 'רעותא דלבא' (זוהר ח"ב טו), 'דומיה תהלה' (תהלים סה, ב).

'אלול' מורכב משתי תיבות - 'לו לא'. תיבת 'לו' רומז על התגלות אלוקית מורגשת בתוך הלב, עד שיכולים להצביע ולומר 'לו אנחנו'. אך כיון שלא שייך להשיג אלוקות בשום תפיסה והשגה, על כן מיד כאשר מגיעים להרגש אלוקי יש להתבטל מכל השכליות ולומר 'לא אנחנו' - אין אנחנו משיגים כלום, ושם בתוך השפלות וה'אין' מתדבקים באין האלוקי.

את הדברים הללו כותב רביה"ק מקאמארנא זי"ע בספר נתיב מצותיך (נתיב היחוד שביל השני) וז"ל: כי למה לך אחי חקירות במה שלא תשיג ולא השיג שום נביא, ואין בהם תועלת לא אהבה ולא יראה אלא מכאוב לב, ובנקל ובדבר קטן תוכל לדחות מעוה"ז ומן עולם הבא.

אם שהחסידי חובת הלבבות אמר, שצריך לחקור ולידע, אמת כדבריו, אבל לא בדרכים של שכל חומרי, אלא בדרכים המושגים מן הנביאים ומן הזוהר הקדוש וכתבי מרן, כדי לזכך ולטהר נפשו, להשיג בקדושה נועם זיו אורו יתברך יראתו ואתבתו. ואחר כל אלה, מה ידעת מה פשפשת מה מצאת, הוא כולא סתום כקדמיתא.

וביארנו על חמשה עשר פסוקים דכתיבין 'לא' באלף וקריין 'לו' בוא"ו, ומבואר בזהוהר (ח"ב צו: על הפסוק 'לא יעדה'), 'ד'לא' באלף קאי על דעת הנעלם, ו'לו' בואו על דעת המתפשט, כי צריך להמשיך התפשטות הדעת במדות טובות, עד שידע וירגיש בכל איבריו נועם זיו הדרת גדולת אורו יתברך ופחדו והדרו, ובהרחבות הדעת והשמחה, ואח"כ חוזר תיכף לביטול 'אין' בפני כל בריה נבזה ונמאס.

וכתיב תמיד 'לא' באלף, עדיין לא השגת כלום, ונפשו נמוכה ושפלה אין ממש. ואם תאמר, כיון שתכלית השגה שלא נדע, למה אייגע נפשי להשיג וללמוד ולעייין בדברי הזוהר ומרן האר"י, ולזה 'לו' בוא"ו קרי, שצריך שיהיה נפשו מוארו יתברך, ולשמחו בחלקו בפנים מאירות, וללמוד ברזין דאורייתא בלב רחב ושמת, בשמחה ובטוב לבב מרוב כל בדביקות נפלא, להיות תמיד בבחינת 'לו' ובבחינת 'לא' עוצם הדעת. וזהו ר"ח 'אלול' [אותיות 'לא לו'], שנפתחו מקורית שלש עשרה מדות, משורש דעת עליון הנעלם. עכ"ל.

קדיש שלאחר 'מזמור שיר ליום השבת' ו'ה' מלך' האם נאמר ע"י הש"ץ או יתום [א]

קדיש של מזמור שיר ליום השבת הוא שייך ליתום, אבל נכון שיאמרנו השליח ציבור בשביל כל הנשמות הידועין לו.

(שולחן הטהור סימן קלב ס"ח)

שער הצדיקים [ה]

זהירות בכבוד הצדיקים (ב)

מי שהוא מכת של רבי זה מדבר סרה ופוער פיו
לכלי חק על רבי שבעיר אחרת

עיקר גלות השכינה על ידי שאינם שומרים הדבור מלדבר דברים בטלים ולשון הרע ורכילות, כי כל הדבורים נלקחים מן השכינה, וכשאינם שומרים הדבור מלדבר סרה, אז אחר כך כשעומד להתפלל חוטפין הקליפות אותיות התורה והתפלה שלו, וכשהדבור שלו שמור, אז כתוב ברעיא מהימנא (שמות דף רסג ע"ב) 'הורדי כנחל דמעה יומם ולילה אל תתני פוגת לך אל תדם בת עינך שפכי כמים לבך נכח פני אנדי' (איכה ב, יח) וכו'.

ומעתה תדעו אחיי, שעיקר השמירה בפה עליון ותחתון, ולא כמו שנתפשט מנהג הרע שבכל פנה ובכל עיר ועיר יש רבי, ומי שהוא מכת של רבי זה מדבר סרה ופוער פיו לכלי חק על רבי שבעיר אחרת.

שמעתי ממורי וחמי [הרה"ק רבי אברהם מרדכי מפניטשוב ז"ע] שהיה תלמיד מובהק מרבינו הקדוש הצדיק מוה"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב שפעם אחד נסע מן אלקי קודש קדישים אור שבעת הימים רבינו ישראל בעל שם טוב על הדרך, והלך אל היער להתפלל מנחה, וראו התלמידים שמכה ראשו מאד באילן, וצועק ובוכה צעקות משונות ובכיה רבה. והמה ראו כן תמהו, ושאלו פה קדוש מה זה ועל מה זה. והשיב, שצפה ברוח קדשו על הדורות שיהיו סמוכים למשיח, וראה שיהיה רביים כארבה לרוב, והם הם יעבדו את האגולה, מלשח האם מעל הבנים בכללות, ופשוט כי גורם פירוד לבבות ושנאת חנם, ואינו מלמד להסרים למשמעתו מדות טובות וישרות ודרכי עבודה, ובפרט חלילה לדבר סרה נגד איזה צדיק או גדול הדור, או אפילו על שום בר ישראל המוחזק במצות, והם מלמדים בהיפך, לעשות חוכא ואטלולא מכל מי שאינו נוסע לרבי שלו, וזה גורם פירוד לבבות ושנאת חנם ואריכות הגלות.

ומאוד צריך לדקדק בדור הרע הזה מענין התדבקות הצדיקים, אף על פי שהזהרתי כמה פעמים לדבק עצמו בצדיק הדור כי זה לא אדם, ובלבד שיהיה באמת ובלב תמים כדי לקבל מלכות שמים, וצדיק הדור מעלה נפשו להאיר בהארה נפלאה בתורה ומצות, כמו שראינו בעינינו פעולת נסיעות אל הצדיקים, אבל בדור הרע הזה מאד צריך לשמור נפשו, כי הרבה נוסעין כי בהפקירא נוחא להו, לפרוק ממנו עול תורה ומצות, וכיון שמקבל שם חסיד ועוזת פנים אז פורק עול תורה ומצות לגמרי.

ולכן תדקדק מאוד מענין נסיעה אם הרבי משרש בני ישראל רחמנים או משרש פורה ראש ולענה, ותשמור פיה מלדבר סרה אם לא על מפורסם ברשעו, ואל תאשים אותי שדברתי עד כה מה שאין דרכי כי כך מצויתי בחלום הלילה.

(אוצר החיים דברים דף קלד ע"א)

כיון שכל אחד רואה מעלת חבירו בודאי שלום ואהבה ואחוה וריעות ביניהם

ומעתה למה יהיה מחלוקת בין הצדיקים, כיון שכל אחד רואה מעלת חבירו וקדושתו וטהרתו, ואת עצמו אינו רואה כלל, בודאי שלום ואהבה ואחוה וריעות ביניהם.

(מעשה ארג מס' עוקצין פ"ג מי"ב)

הלכה שישנם קדישים שאינם "שייכים ליתום" כי אם לש"ץ.

הפלא בזה כפול ומכופל, חדא, שכן כאמור על פי נגלה כל הקדישים שאינם משבעת הקדישים שבכל יום "שייכים ליתומים" [אכהמ"ל לענין הקדיש שלאחר קרה"ת], ואם כן מדוע נתייחדו הקדישים הללו בכך שהם שייכים לש"ץ. וחידוש נוסף מצאנו בזה, שכן הוראה זו ניתנה בכמה בתי מדרשות של כמה חצרות שאינן קשורות זו לזו.

המקור הראשון, לכאורה, להנהגה זו הוא משמו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין ז"ע הי"ד [בן דורם של תלמידי המגיד ממעזריטש ז"ע, נלב"ע כ"ב תמוז ה'תקנב], כמובא בסידור 'בית אהרן' (פיצטרקוב ה'תרפב) "הקפיד [הרה"ק הבית אהרן מקארלין ז"ע] שלא יאמר היחיד הקדיש הזה [אחר מזמור שיר ליום השבת], וכן אחר ספירה, וכן אחר קידוש לבנה, מאזהרת הרה"צ רבי שלמה מקארלין" עכ"ל, והכוונה שלא יאמרנו "יחיד-יתום" אלא הוא שייך לש"ץ.

ביתר הרחבה מובא בשם הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק ז"ע [תלמידו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין], כדאיתא בספר אמרי קדוש סטרעליסק (אות טו) "אמר הטעם שהוא עצמו היה אומר שלשה קדישים אלו, היינו בליל שבת אחר 'מזמור שיר ליום השבת', ובימי הספירה אחר הספירה, ואחר קידוש לבנה, כי הם קדישים כוללים על ענינים כוללים, ומה שאומר אותם היתום עבור אביו או עבור אמו הוא טעות, כי אינו שייך לזה כלל" עכ"ל.

בדבריו מובא שאמירת הקדישים הללו ע"י היתומים הוא "טעות" [דבר שאינו מובן נגלה, שכן כאמור כל הקדישים שאינם משבעת הקדישים שבחובה ניתנים ליתומים, ובסוד קדושים מי יעמוד], וזהו דלא כמו שכתב רבינו שהקדיש "שייך ליתום" ורק נכון שיאמרנו הש"ץ, חידוש נוסף יש בדבריו "שהוא עצמו היה אומר את הקדישים הללו", ואין מבוואר האם היה הרה"ק מסטרעליסק יורד לפני התיבה לקבלת שבת, או שאמרם אף אם לא היה הש"ץ.

וכן כתב הרה"ק רבי שלום מקווידינוב ז"ע בעל "משמרת שלום" בהערה לספר "מדרש פנחס החדש" (עמוד צט) "וכן ראיתי לאבוב"ק שהיו אומרים בעצמם קדיש שאחר 'מזמור שיר ליום השבת', ולאחר הספירה, ואחר קידוש לבנה, ולא היו נותנים לאבלים לומר אלו הקדישים" עכ"ל.

[יש לציין, הנהגה נוספת המובאת בספר אמרי פנחס (שער ד שבת ומועדים אות נג) "קדיש שלאחר עלינו במוצש"ק, וקדיש שאחר הספירה, וקדיש לאחר קידוש לבנה, המה קדישים יקרים, שרבי זוסיא [מאניפאלי] ז"ל לא הניח לאבלים לאמרם, רק אמרם הוא בעצמו" עכ"ל, והנה הרה"ק רבי זוסיא מאניפאלי מנה את הקדיש שלאחר עלינו בערבית במוצאי שבת במקום הקדיש שלאחר מזמור שיר ליום השבת, אמנם גם בדבריו מבוואר ש"אמרם הוא בעצמו", ואין מפורש האם היה יורד לפני התיבה לאמירתם או שאמרם בעצמו בכל גוונא].

כדברי רבינו מובא גם במנהגי זידיטשוב (ליקוט מהר"א מזידיטשוב, הנהגות, אות מח) שהש"ץ אומר קדיש זה.

מנהג זה הוא מנהג פלא מכמה טעמים, וכפי שיתבאר בסדרת המאמרים הבאים בעזשה"ת.

"קדיש של מזמור שיר ליום השבת הוא שייך ליתום"

להבנת הדברים כראוי יש לבאר תחילה את דבריו של רבינו "קדיש של מזמור שיר ליום השבת הוא שייך ליתום", ויש להבין מדוע קדיש זה "שייך" ליתומים, ובכלל, מהו הכלל בזה, איזה קדישים "שייכים ליתומים".

יסוד הדברים מבוואר בשו"ת מהר"ל בהרחבה, וזה לשונו הנוגע לענינו (שו"ת מהר"ל החדשות סימן כח) "נשאל גדול הדור מוה"ר יעקב מולין איך המנהג בקדיש יתום וכו', וגם הטעם למה נקרא קדיש יתום, ולמה הקטנים אומרים זה הקדיש הואיל והוא דבר שבקדושה. [תשובה.] הקדיש הזה נתקן אחר פסוקי ד'אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא [ת"ח מרבים שלום בעולם וכו'], ואחר 'שיר המעלות', וכן אחר הדרשות והיתומים שאומרים אותו, לפי שאין יכולים לומר 'ברכני אלא אם כן נעשו גדול, ככל מי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן [ראש השנה כט.], וכולהו קדישי דעלמא תקנתא דרבנן ניגוה, אבל קדיש זה לאו דבר שבחובה הוא, הלכך יכולין קטנים לאמר, ובעובדא דרבי עקיבא הוזכר גם כן 'יהא שמיה רבא, ומהאי טעמא נראה לי דגם הגדולים קפדי טפי אקדיש יתום יותר משאר קדישות וברכו, משום דקדיש זה הי תוספת ולא חובה, וסבירי דעבדי טפי קורת רוח להוריהם מבאחרים, ואין דעתי מסכמת עמהם בזה, דאדרבה גדול המצוה ועושה" עכ"ל.

מבוואר איפוא בדבריו שעיקר העליה לנשמה היא על ידי אמירת שבעת הקדישים שבכל יום שהם תקנת חזל וגדול המצווה ועושה, אלא לפי שיתומים קטנים אינם יכולים לירד לפני התיבה להוציא את הציבור ידי חובתם התקינה שהם יאמרו את כל הקדישים שאינם משבעת הקדישים שבכל יום, לפי שרק שבעת הקדישים הם תקנת חז"ל, אבל שאר הקדישים הם רק מנהג ואינם חובה [שהרי כל שאר הקדישים נתקנו על הוספות בסדר התפילה שאינם חובה מצד הדין אלא מנהג], ולכן יתומים קטנים יכולים לומר את הקדישים הללו.

וזהו כוונת רבינו שקדיש זה "שייך ליתום", שכן כל הקדישים שאינם משבעת הקדישים שבכל יום הם "שייכים ליתום" ולא לש"ץ, וכן כתבו הפוסקים שקדיש זה שייך ליתום (פמ"ג א"א קל"ב סק"ב; חכמת אדם כלל קעד ס"ד; מטה אפרים תקפ"ב ס"ב).

"נכון שיאמרנו השליח ציבור בשביל כל הנשמות הידועין לו"

למרבה הפלא מצאנו כמה נביאים המתנבאים בסגנון אחד, ומבית מדרשם של כמה מצדיקי הדורות נתחדשה

אות קטז

דיבורי הרשע על הצדיק נלקחים מדיבורי הצדיק עצמו

קטז. שמעתי בשם הבעל שם טוב ז"ל מפני מה אנו רואים אישים פועלי און ודברו בצוואר עתק בגאווה וכוז על אנשים משכילים, דברי ריבות וכוזים, הם הם דיבורים שלהם בעצמם, על שיש להם דיבורים נפולים, שלא שמרו פיהם ולשוונם, זעתה נתלבשו אלו הדיבורים ברשעים האלה להלשין עליהם וכו': (אור המאיר חוקת ד"ה ויסעו מהר ההר)

כשהצדיק נכשל במעשה רע או במחשבה שאינה ראויה על פי דרגתו [שכן גם אצל הצדיק ישנם עליות וירידות] הרי רשע של מעשה ומחשבה זו משוטט בעולם עד שמוצא לו מקום לשרות ברשעים וכנ"ל. אלא שהקב"ה, בגודל רחמיו על בריותיו, מסבב כל הסיבות, וגורם שאותו רשע אשר בו שוכן ה'רשימו' הנ"ל, בא אל הצדיק שיצר את ה'רשימו', והרשע מצער את הצדיק, והכוונה בזה כדי להזכיר לצדיק את אשר עיזות ואת אשר עליו לתקן.

וכתב בספר **בן פורת יוסף** (כא): שלא ידבר התורה והתפילה בפנייה חיצונית, שמזה נבראים הקליפות ומתלבש ברשעים לנקום ממנו כמו ששמעתי כעין זה ממורי, וזהו שאמרו (הובא ברש"י בראשית ו', י"ח) שלא יהרגוהו רשעים שבדור, והבן, וצריך דחילו יותר מרחימו שנקרא נקודות הכסף כמו ששמעתי ממורי.

בהגהות מקור מים חיים ציין למה שכתב בספר **תשואות חן** (פרשת תצא) וזה לשונו: שמעתי בשם הבעש"ט שאמר שאויבי איש אנשי ביתו (סוטה מ"ט ב) הם העוונות שפעל, שנברא מהם קליפות ומתלבשין באיזה בני אדם כי מגלגלין וכו' (שבת ל"ב א) והם החולקים ולוחמים עליו וכו'.

ובספר **דגל מחנה אפרים** (פרשת בחוקותי) כתב זה לשונו, שמעתי מן אדוני אבי זקני זללה"ה על פסוק (משלי ט"ז, ז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים

אתו, ודקדק דהיה ראוי לומר גם אויבים סתם, ואמאי דקדק לומר אויביו, ואמר הוא ז"ל כי יש שתי בחינות אויבים, יש שהם שונאים בכלל, ויש שהם מחמת חטאיו, וכשמתקן דרכיו ומברר הניצוצות שלו המפוזרים בין הקליפות מחמת חטאיו, אז הקליפות יהיו בטלים ממילא, וזהו ברצות ה' דרכי איש, היינו כשמתקן דרכיו וחוזר בתשובה, גם אויביו ישלים אתו בתכלית השלימות שהם ניצוצין שלו, ואז נעשה שלום גמור, עד כאן לשונו.

ובלקט אמרי פנינים לרביה"ק מקאמארנא ז"ע (דף ר"י ע"ג) כתב זה לשונו: שמעתי ממורי המדבר תורה ותפילה בפנייה חיצונית ובלב גאה, מזה נברא קליפה, כי כל המתגאה כאילו בא על אשת איש ועל כל עריות (סוטה ד' ב), וכיוצא בו כל הכועס כאילו וכו' (זהו ח"א כ"ז ב) והם מתלבשים ברשעים לנקום בך, כטעם שלא יהרגוהו רשעים שבדור, ואם החטא גדול שהיה כולו קליפה רע, מתלבש ברשעים גמורים לייסרהו ביסורין מרים, ואם הוא בדקות הרבה, מתלבשין ברשעים גמורים, אבל אין בהם כח אלא לדבר סרה לומר בלחש בסתר ובגלוי פלוני עבר כך ועבר כך, מה שלא היה במחשבת הצדיק אפילו בגלגול העבר מימות אדם הראשון, ועוד עושה ממנו ליצנות ומלעיג, ובה הצדיק מאיר בו אור, והוא מתקרב יותר לה' יתברך בלב אמת ובלב טהור נקי מכל סיג, נשבר ונכנע לעייל בלא בר ונפתחין לו כל שערי השגה אמן כן יהי רצון, עד כאן לשונו.

ובשבחי בעל שם טוב הובא ענין נפלא בזה (דף ס"ט) וזה לשונו: ושמעתי אני הכותב שהיה בין ר' נחמן ובין המוכיח דברים חדודים, כי ר' נחמן דיבר להמוכיח דברי חדודים, ושתק המוכיח ולא הקפיד כלום, ואמר, אין אדם יכול להנצל ממחשבה זרה, אפילו אם הוא מתפלל בלא מחשבה זרה, סמוך לגמר התפילה נופל לו במחשבה שיגמור תפילתו, וזו מחשבה זרה ודקה מאוד, ומכל עבירה נברא מקטרג אחד רחמנא ליצלן, ומחמת שהוא מחשבה דקה מאוד נתלבש אותה המחשבה בתלמיד חכם ומצער אותו, עד כאן לשונו. ומובא עוד מהבעש"ט, שהדיבורים של הרשע נגד הצדיק הם האותיות שהצדיק עצמו הוציא מפיו שלא

בדביקות, והם ממתנינות שיעלה אותן הצדיק לשורשן בקדושה, וכאשר הצדיק שומע שהרשע דיבר נגדו ומצטער על כך, ומיד מקשר הדיבור הזה לקדושה לחשוב מה רוצים לעורר אותו מן השמים, ומגלה איזה פגם שעשה ומעורר עצמו לשוב בתשובה, נמצא שהדיבור הזה נהפך לקדושה, וכיון שעלה לקדושה אין כח לרשע להשתמש עם הדיבור הזה נגד הצדיק, וניטל ממנו חיותו. כי הרשע מהותו רע, וכאשר הדיבור יוצא מהצדיק, והרי הדיבור הוא חיות האדם ונפשו, בסוד הכתוב 'נפשו יצאה בדברו', נמצא שהרשע הוא רוחו וחיותו של הצדיק, אלא שלוקח את דיבור הצדיק לצד הרע, כי מרשעים יצא רשע, והרע נדבק אל הרע, וכאשר הצדיק מהפך הרע לטוב ומוצא בדיבורי הרשע ניצוץ אחד של טוב, כגון שמתעורר על ידי הדיבור הזה להתקרב יותר לבוראו, הוא נוטל חיותו מן הרשע והוא מתבטל וכלה מאליו.

ראה **בן פורת יוסף** (בסופו דף קכ"ו ע"ד) ז"ל: שמעתי בשם מורי איך יתפלל על שונאו כו', נמצא שונאיו שבאו על ידי פגם הדיבור, צריך לתקנם להעלותם על ידי דיבורי התפילה, ובאם לאו שדוחה אותן, נעשו יותר שונאים על ידי עביות וחומריות, לכך גם ענוש לצדיק לא טוב (משלי יז, כו) כי הוא רוחו של צדיק עצמו, לכך צריך להתפלל על שונאיו לתקנם ולהעלותם, ועל ידי התפילה נמתק בשורשה, ומוציא מהם רוחו, ומה שנשאר בהם הם כלים מאליהם, ישמע חכם ויוסיף לקח, ודברי פי חכם חן. וזהו ענין מעלת משה רבינו עליו השלום שהעלה ותיקן דיבורו, ותחילה היו צאן שהיה רועה אותן, ואחר כך בגלגול נעשו תלמידיו, שנתן להם התורה ולמד עמהן וכו'.

וראיתי בספר **מנחת יהודה** של רבי יהודה פתייה זצ"ל שכתב אודות נשמות וגלגולים, שיש נשמות של רשעים השייכים לצד הרע, וכיון שהם רע, נותנים לרוע לשלוט עליהם, והרוע מתנקם בהם. ומביא שם שהדיבורים של כח הרע שקיבלו רשות לשלוט על הנשמות לוקחים אותם למקומות נמוכים ומטונפים כי לכך הם נמשכים בשורשם, כי הרע נמשך אל הרוע, וזהו חיותם.

רבי אלעזר איש ברתותא אומר תן לו משלו שאתה ושלך שלו (פ"ג מ"ז).

תן לו משלו. כי בכל דבר יש ניצוץ הקדוש, ואתה תכוין בכל דבר לצורך גבוה שאתה ושלך הכל ניצוצי אור השייכים לשורש נשמתך, והכל חלק השם יתברך. (נוצר חסד פ"ג מ"ז)

כל השוכח דבר אחד ממשנתו וכו' יכול אפלו תקפה עליו משנתו וכו' (פ"ג מ"ח).

מצות עשה שיהיו דברי תורה שנונים ומחודדים בפיו ובלבו, ואף שבקי בכל התורה כולה צריך ללמוד בכל יום, ויוצא בדיעבד בעת דחק בקריאת שמע, ואסור לשכוח דבר אחד ממה שלמד שצריך לחזור עליו.

יכול אפילו תקפה עליו משנתו, שאין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ (מס' ע"ז דף יט ע"א), אף שחייב אדם ללמוד כל תורה שבעל פה גמרא ופוסקים, אבל

יש שתקפה עליו משנתו שמשתוקק וחפץ בבחינה זאת של תורה, יש בפשט ויש ברמז ויש בדרש ויש בסוד, ויש שתקפה עליו לימוד גמרא ויש שתקפה עליו לימוד זווהר ובמעשה מרכבה, כי צריך שיתקן על איזה בחינות לימוד שבא בגלגול זה, אף שלומד הכל אף על פי כן נשכח ממנו, כי תקפה עליו משנתו, 'משנתו' דייקא, ועל ידי זה נשכח ממנו שאר בחינות לימוד, זה פטור שהרי מייגע עצמו במשנתו ואינו מסיר דברי תורה מלבו, אבל השוכח מחמת התרשלות החזרה ומיעוט התמדה ענוש יענש מעונש ביטול תורה, אבל אינו מתחייב בנפשו להתגלגל, כי לעתיד מזכירין אותו כל מה שלמד ושכח. אבל אם הוא בטבע השכחן לא מיירי התנא דאף עונש אין עליו, אלא ילמוד בכל כחו ולעתיד יזכירו אותו כל מה ששכח. (נוצר חסד פ"ג מ"ח)

הכל צפוי והרשות נתונה (פ"ג מ"ו).
'הכל צפוי', אפילו לאדם הראשון הראה לו הקב"ה

בראיות צלם של כל אחד, דור ודור ושורשי ושוטפי וחומסיו וגולניו ורשעי ארץ (מס' סנהדרין דף לח ע"ב), כי בכל צלם יש טוב ורע כמו שהיה דוד בטבעו נוטה אל שפיכות דמים ורתתחות ניאוף, וכן משה רבינו קביוסטיס (עיין מס' בכורות דף ה ע"א).

אבל 'הרשות נתונה' לעשות כל אלה ענינים בקדושה, דוד הרג מדעת סנהדרין, והיה משורר ומזמר באש להבת שלהבת דביקות אהבה עד כלות נפשו, ומכל שכן משה רבינו, וכן כל הצדיקים. ובהכרח שהרע יעשה רע שלו אבל אינו מוכרח שדוקא זה האדם, כי על ידי התורה יכול לכוף יצרו, והרע שלו ילך לרשעים גמורים כמו בלעם נגד משה, כן לכל הצדיקים, וגם הרשע אינו מוכרח אלא רשות נתונה, ואם יכוף הרע שלו, ילך מאתו הרע אל נחש הקדמוני שורש ומקור הרע.

(נוצר חסד פ"ג מ"ו)

ליקוטי סיפורים ועובדות על גודל כח התשובה

מאת רבוה"ק לבית קאמארנא זיע"א (ב)

מודה ועוזב ירוחם

שמעתי מאמור"ר זללה"ה, שאמר לי בשם מורי דודי רבינו צבי מזידיטשוב זללה"ה, והוא. פעם אחת בא לפניו תלמיד אחד גדול על שבת קודש, וקודם שבא לשם, היו מלשינים כמה חסידים לשון הרע עליו, לפני רבינו דודי הנ"ל, עד שרבינו דודי היה על תלמיד הנ"ל בכעס. וכשבא אז לפניו (בערב שבת קודש), התחיל רבינו דודי לכעוס עליו, והתלמיד היה שותק כאיש דומם, ואחר שכעס רבינו דודי עליו, היה אומר בלשון רכה, שבת טוב יהיה לרבינו, ואחר השבת בא התלמיד הלז לפני רבינו דודי, לאמר לו, רבי מורי, חטאתי עויתי פשעתי לפני רבינו, אבל עם כל זה איני יודע שום נדנדוד דבר קל, מכל המלשינות שהלשינו עלי לפני רבינו.

וכשמע רבינו זאת, היה בשמחה גדולה, ואמר לו, בזה הלשון, בני חביבי, אם היה אדם הראשון עושה, כמו שאתה עושה, היה העולם בתיקון השלם, והקודש ברוך הוא היה מחול לו תיכף ומיד, והוא, שאתה היית מודה בתחלה על דברי, ואמרת שחטאת לפני, ולא אמרת שום תירוץ, ואדם הראשון היה אומר תירוץ, כדכתיב (בראשית ג, יב) האשה אשר נתת עמדי והיא וגו', לזה גרם מה שגרם, [אבל] אם היה הודה תיכף על חטאתו, כמו קין בנו שהודה תחלה על חטאו, ואחר כך עשה תשובה, ואמר חטאתי עויתי פשעתי לפניך, [בוודאי היה נמחל מיד על חטאתו אשר חטא].

(דמשק אליעזר ח"ב דף נ"ב ע"א)

תשובה שלימה

בימי מרן הריב"ש, יצא איש גדול מן הכלל, וכפר באלהים חיים, על קנאתו באחיו שנעשו רבנים, עד שיצא מרן, מאה פרסאות בקפיצה ביום אחד, ושבת שם בעיר ראדום במדינת פולין, עד שהחזירו בקפיצה לעירו, ועשה תשובה שלימה.

(נוצר חסד פ"ד מכ"א)

מצות הנחת תפילין דר"ת

שמעתי [בשם] מהריב"ש טוב, שאיש אחד זקן, לערך יותר משבעים שנה, פתח התפילין של רש"י שלו, ומצא שחסר בהם תיבה אחת, ובכה מאד על שלא הניח תפילין דרש"י כל ימיו, וכשמעו בני אדם מזה, אמרו לו שישע לרבינו הבעל שם טוב זלה"ה, והוא יאמר לו מה תיקונו, או שיתן לו איזה תשובה לתקן המעוות הזה. מיד נסע להבעל שם טוב זלה"ה, וכשבא לפניו בכה מאד על דבר זה, ואחר שעה מששמע [הבעל שם

טוב] זאת, השיב לו הבעל שם טוב זלה"ה, הנחת תפילין דרבינו תם, אמר ליה הן, השיב לו [מרן], לא יהיה לך שום עגמת נפש, כיון שלא באת לעולם הזה אלא להניח תפילין דרבינו תם. והוא, שבגלגול הוקרם לזה, היית גם כן איש כשר וכן תורה, ולא רצית להניח תפילין דרבינו תם, לזה באת עתה בגלגול הזה פעם שנית, כדי לתקן להניח תפילין דרבינו תם לבר כתקונה, ותפילין דרש"י כבר קיימת כתקונה, לזה היה השגחת הבורא ברוך הוא, שיהיו פסולין התפילין דרש"י, ולא להניח אלא תפילין דרבינו תם, לזה למה היה לך להניח תפילין דרש"י, כיון שתקנת מצוה זו כתקונה, ולא יהיה לך מזה שום עגמת נפש.

(זקן ביתו פ"א מ"ו אופן א')

ענותנותו של הרה"ק הרר"א מליז'ענסק

שמעתי בשם רבינו מרן רבי אלימלך זלה"ה, שפעם אחת אמר לתלמידיו הקדושים, ידעתם למה נוסעים לאלימלך כמה אלפים ישראל, להושיע אותם מכל צרתם, לפי שאמרו רז"ל (קידושין דף מ"ע"ב) עשה מצוה אחת אז מכריע את כל העולם לכף זכות, ואם עושה עבירה אחת, אז מכריע את כל העולם לכף חוב. זהו הטעם שנוסעים אצלי כמה אלפים ישראל עבור ישועתם, לפי שאלימלך עשה כמה עבירות, והכריע את כל העולם לכף חוב, עבור זה חסר להם, לזה מזונות ולזה בנים, ולזה חיים [ולזה] רפואה. כי אם הייתי עושה רק מצות השי"ת בלי שום עבירות, אז הכרעתי לכל ישראל לכף זכות, ולא היה חסר להם שום דבר, אבל עתה על ידי עבירות שעשיתי, היה הכרעה לישראל לכף חוב, לזה חסר להם כל בקשתם הנ"ל, לזה באים אצלי אלו ישראל שחסר להם, ואומרים, אלימלך התפלל להשי"ת שיהיה אצלנו ישועות אלו, כי אתה מחוייב בדבר לעשות תשובה, כי אם היית צדיק גמור, לא היה חסר לנו שום דבר, לפי שהכרעת אותנו לכף חוב על ידי עבירות שלך, לזה באנו אצלך להחזיר לנו מה שנחסר לנו, ע"כ. ודפח"ח.

(בן ביתי תהלים כג, ד)

תשובה על שלא למדו תורה לשמה

מעשה אירע בזמן אדונינו רבינו יוסף מערבי, תלמיד מתלמידי מרן האר"י בצפת, (ורבי חיים ויטאל היה בדמשק בזמן זה). שאמר לו [לרבינו יוסף] אליהו בראש השנה, שיש קטרוג גדול למעלה שיתחזק להמתיק הדינים, כי גברו מאד, עד שמלאך מיכאל נשתתק, ותש כחו

מרוב הקטרוג והדין.

ואמר לאלהיו רבינו יוסף הנ"ל, הלא אני יודע בשנה הזאת למדו תורה הרבה, והשיב לו אליהו, על זה הקטרוג מתגבר היינו, שלמדו הרבה תורה, וכל רוב התורה מסורה ביד טינות של ס"מ הרשע ימ"ש, שלמדו משפה ולחוץ, לפלפול של הבל, ולקינטור ולהתנאות בלתי ריח לשמה ולא הלכו בתורה, ללמוד לדבקה בו באותיות התורה, ולקשט השכינה, והוא הביא כל האותיות והתורה לפני בית דין של מעלה.

וכאשר ראו פמליא של מעלה התורה נתנה ביד הקליפות, על זה נתגברו הגבורות והדינים, ויצא הקצף ונשתתק מיכאל, כי מעט הוא התורה שהביא מיכאל, מה שהיא טהורה ונקיה לשמה, לשם האות בעצמה, שלא ימסרוה לקליפות חלילה ושאל לו רבינו יוסף, מה אבינו אברהם אומר.

ואמר אליהו, שיש לו [לאברהם אבינו] בושה גדולה, ובוש לילך ולהמליץ עבורם, יותר מאלו עברו כל העבירות שבעולם, [והוא מטעם] שמסרו שעשוין דמלאך קדישא, למקום הטינות והסירחון.

ויהי כשמוע הרב את דברי אליהו, העיר לב העם לתשובה גדולה ועמד רבינו יוסף והכריז זה ברבים, כי רבו המקטריגים, עד שנתעוררו כל אנשי צפת ועשו כל הקהילות שבצפת, תשובה ובכיה גדולה על זה, ובא אליו אליהו ואמר לו, שבכח תשובת בתי כנסיות שבצפת נתלבש [אברהם] אבינו הרחמן, והלך לפני הבית דין וביטל מעט מהגזירה, שיתעכב הגזר דין עד יום הכיפורים שבתוך כך יעשו תשובה, ויוציאו את התורה מעמקי הקליפות. ובתוך משך הזמן, הודיע הרב מוהר"ר יוסף להרבה מדינות, ועשו תשובה.

(מעשה ארג סוף מס' עוקצין)

תשובה חמורה

הרבה מהצדיקים שהכרתי, שאם טלטלו איזה חפץ בלא שכל, עשו על זה תשובה, כאלו עברו עבירה חמורה.

(פני זקן מס' ברכות דף יג)

צורת יהודי

ואני העני, כשרואה זה החטא [-הוצאת ז"ל], על איזה האדם, אני נזהר מאוד מלהסתכל בצורתו, ומלדבר עמו. אבל אחר שעשה תשובה באמת, חוזר לצורת יהודי.

(זהר חי ח"ב דף ע"ז ע"א)